

vizsgálja. Azért nem kerül zsákutcába, önmagával ellentmondásba, mert tudomásul veszi és tárgyilagosan elemzi azokat a tényeket, melyek 1918 után a Duna-medencében kialakultak, s nem felejtí azt sem, hogy a nemzeti-nemzetiségi törekvéseknek igen fontos szerep jutott; olyannyira, hogy annak nemzeti tragédiához vezető mozzanatai is bőségesen akadtak. Ezek tanulságait is mintegy beleépítete könyvébe, és kellően, higgadtan kamatoztatta a csehszlovákiai (speciális) történeti folyamatokra. Könyvének egészét így kell értékelnünk, és haszonnal forgatnunk. (Madách, 1983.)

KOVÁCS GYÖZŐ

PENAVIN OLGA: JUGOSZLÁVIAI MAGYAR NÉPMESÉK. I., II.

Az Új Magyar Népköltési Gyűjtemény sorozat sorsa főszerkesztőjének, Ortutay Gyulának halála után eléggé bizonytalannak tűnt. Ortutay halála után megjelent második változatlan kiadásban a sorozat legelső kötete: a *Fedics Mihály mesél* (1940.), amelynek első kiadása még a háború alatt jelent meg és bizony nagyon régen elfogyott. Kár, hogy Ortutay nem érte meg ezt az új kiadást, nagyon örült volna neki, hiszen e kötetrel indult útjára az ún. budapesti „egyéniségkutató” módszer.

A most ismertetendő könyv *első* kötete szintén másodszor jelenik meg, mert először már 1971-ben napvilágot látott; a *második* kötet viszont eddig publikálatlan anyagot tartalmaz. Azonban az újvidéki Fórum kiadó kívánsága volt, hogy mindkét kötet együtt jelenjen meg. Sőt, tervbe vették egy harmadik kötet kiadását is.

Az Új Magyar Népköltési Gyűjtemény célja kezdettől fogva az volt, hogy kiváló mesemondók, vagy kisebb táji csoportok esztétikailag is kiemelkedő, költői igényű alkotásait, pontos nyelvjárás szerint, tudományos kiadásban, jegyzetelve publikálja. A *Jugoszláviai magyar népmesék* kötet ettől az elvtől azonban némileg eltér. Jugoszláviában ugyanis különböző nyelvjárású és eredetű, magyar nyelven beszélő csoportok élnek és élő mesekincsük egymástól eléggé eltérő. Néhány csoport még klasszikus, szép stílusú, felnőtteknek szóló népmeséket ismer; másoknál már inkább csak mesevázakat, vagy láthatólag iskolakönyvből visszaszivárgott népmeséket tudtak felszínre hozni a gyűjtők.

A tudományos tanulság, amit e két kötetből levonhatunk, néha megfelel várakozásunknak, máskor azonban meglepő. Meglepő pl., hogy a nagyon archaikus szlavóniai magyar falvakban alig van élő mese, holott a népművészet más ágai még eleven életet élnek. Az vi-

szont már nem meglepő, hogy a legtökéletesebb, legszebben elmondott meséket a Bukovinából átköltözött székelyek és (a 2. kötetben) a „szegedi kirajzásnak” nevezett csoport mondta el.

A kötetekből levonható tudományos tanulságokat Penavin Olga, ill. a jegyzeteket készítő Kovács Ágnes összegezik. Alig hiszem, hogy van még sok mesekiadvány, amely olyan fontos műfaji, történeti tanulással szolgálna, mint ez a jelen kötet. Azonban a tündérmesék eltűnése nem jelenti ugyanakkor a magyar nyelv, vagy a magyar tudat elvesztését. A tündérmese egész Európában tűnőfélben van és a rövidebb, prózai elbeszélések maradnak fenn tovább. Kár, hogy a kötet, nem tartalmaz több hiedelem-történetet, mert tapasztalatom szerint ez a csoport még mindenütt élő, nyilván a jugoszláviai magyarok körében is.

Érdekes a történeti mondák helyzete is. A két kötetben gyakorlatilag két pozitív történeti hőssel találkozunk: az egyik közülük Mátyás király, a másik pedig a legkedveltebb jugoszláviai népi hős: Márkó király, vagyis Kraljević Marko. A kettő alakja viszont összekeveredett a jugoszláviai magyarok népi emlékezetében. Pl. *A jugoszláviai népmesék*, II. 423. oldalán található elbeszélés (*Márkó király és a szerbiai bíró*) történetében egyszerű névcseré történt, mert hiszen ugyanezt a történetet hazánkban, (sőt még a jugoszláviai magyarok körében is) Mátyás királyról szokták mesélni.

Mindenesetre ez a könyv egyszerre tükrözi a Jugoszláviában élő különböző magyar csoportok prózájának mai helyzetét és a klasszikus népköltési műfajok változásának, alakulásának folyamatát és ilyen szempontból egyedülálló és hiánypótló.

Reméljük, hogy a sorozat következő köteteire is hamarosan sor kerül és az UMNGY újabb, már régóta nyomdában levő kötetei is egymás után megjelennek, irodalomtörténészek és folkloristák közös kívánságára és okulására. (Akadémiai Kiadó — Fórum Könyvkiadó 1984. — Új Magyar Népköltési Gyűjtemény XVI., XIX.)

DÖMÖTÖR TEKLA

HOPP LAJOS: A LENGYEL LITERATÚRA BEFOGADÁSA MAGYARORSZÁGON 1780–1840

Hopp Lajost idáig mint a Mikes-szövegek kitűnő gondozóját, a Rákóczi korabeli magyar–lengyel irodalmi kapcsolatok szorgalmas kutatóját ismertük. Most egyszerre két irányban is tágítja, bővíti, fészíti tudományos érdeklődésének körét. Időben visszafelé haladva *Az «antemurale» és a «conformitas» eszméje a Báthory előtti magyar–*